

“TORLAK” KELİMESİNE DAİR

ETTORE ROSSI

I. *Torlak* kelimesinin Türkiye din tarihinde hususi bir mânası var. XV ve XVI. yüzyıllarda dervişlerin bir zümresine ıtlak olunurdu. Torlak Hû Kemal isimli bir derviş Simavnalı Bedreddin'in bir müridi olup I. Sultan Mehmet zamanında isyan etti, nihayet (1413) öldürüldü. Bu Torlakların Rum Abdalları denilen derviş tabakasına dahil olduklarını Prof. Fuad Köprülü göstermiştir: *Der Islam mecmuası* XIX, 1930, s. 18-26; *Türk Halk Edeb. Ansiklopedisi* I s. 33-34; *Les Origines de l'Empire Ottoman*, Paris 1935, s. 122.

Türkiye ahvalinden bahseden bazı Garp eserlerinde *Torlak* dervişlerinin ismi zikrolunur: G. A. Menavino, *I cinque libri della legge, religione et vita de' Turchi*, Venedik, 1548, s. 62; Theodoro Spandugino *I Commentari... dell'origine de' Prencipi turchi et de' costumi di quella natione*, Firenze. 1551, s. 192-193; De Nicolay, *Navigations et pérégrinations*, s. 189.

Menavino ile Spandugino Torlakların yarı çıplak başları tıraşlı yalınayak dolaştıklarını haber veriyorlar.

II. *Torlak* kelimesinin umumi mânasına gelince, *Tarama Sözlüğü* ciltlerinde (I - II - III) XIV. asırdan başlayarak ta son zamanlara varıncaya kadar epey kayıtlar bulunur: *tor*, *toy*, *torlak* “acemi, tecrübesiz (insan), vahşi, yük ve binmeye yatışmamış (hayvan)” mânasını ifade ediyor; aynı mânâ bugünkü dilde muhafaza edilmiştir. Anadolu şivelerinin bazılarında *tor*, *toy*, *torlak* “genç taze” veya “şeyh müridi” mânası ile kullanılmaktadır (*Anadilden Derlemeler*).

J. Deny'nin (*Grammaire de la langue turque*, § 862) beyan ettiği gibi, *-lak* (ve nadiren *-lek*) eki müteaddit anlamlar ifade ediyor: bunlar arasında çirkinlik, küçültme büyütme ve hakaret mânası belli olur. *Torlak* kelimesi “acemi, vahşi” anlamına gelen *tor*'dan (küçültme, büyütme, hakaret mânasını ifade eden *-lak* eki ilâve edilerek) teşkil edilmiştir, denebilir. Nitekim tepesindeki saç dökülmüş olan kimseye hem *daz* ve hem *dazlak* denilir.

Buna benzer dil yapıları için bk. J. Deny (zikri geçen eser);

Ahmet Cevat Emre (*Türk Dilbilgisi*, s. 152): *kavlak*, *çavlak*, *dişlek* sözleri v.s.

III. *Torlak* kelimesine Arnavutçada *torollak* ve *trullak* şeklinde rastlanır (Leotti, *Dizionario albanese-italiano*, Roma, 1937: “balordo, goffo, stupido” yani “abdal, beceriksiz ahmak”).

Sırp-Hırvat dilinde *torlak* kelimesi “farfara, palavracı Sırp-Hırvat dilini iyi bilmiyen” mânalarını ifade ediyor; *torlav* şeklinde de bulunur; ondan *torlavost* (“farfaralık”) ismi ile *torlati* (“farfaraca hareket etmek”) fiili yapılmıştır. (P. Skok, *Prilozi proučavanju turcizama u srp-hrv. jeziku*, *Slavia*, XV, 1938; Parçiç, *Vocabolario*, Zara, 1901).

Rumen dilinde *turlac* “aptal” mânasını ifade ediyor.

Zikri geçen Arnavutça, Sırp-Hırvatça ve Rumence kelimeleri şüphesiz Türk hâkimiyetinden kalma müstear kelimelerdir.

